

TERÖR OLAYLARININ TÜRK FİNANSAL PİYASALARINA ETKİSİ: 7 HAZİRAN – 1 KASIM 2015 DÖNEMİNE İLİŞKİN BİR İNCELEME¹

EFFECT OF TERRORIST ATTACKS ON TURKISH FINANCIAL MARKETS: A RESEARCH ON THE PERIOD OF JUNE 7TH – NOVEMBER 1ST, 2015

Emre ÖRS * Faruk AŐICIOĐLU ** Özge GENÇ SÜTLÜ ***

Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 15.09.2022
Kabul Tarihi: 31.12.2022

Öz

Bu çalışmanın temel amacı, finansal piyasalar ve terörizm ilişkisini belirli bir periyotta gerçekleşen terör olayları kapsamında değerlendirerek Dolar, Avro ve altın endeksi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Yürütölen bu çalışmada 7 Haziran – 1 Kasım 2015 tarihleri arasında Türkiye’de gerçekleşen üç terör olayının finansal piyasalar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Terör olaylarının finansal piyasalar üzerindeki etkilerini ölçmek ve değerlendirmek amacıyla tanıtıcı araştırma tekniği kullanılmıştır. Çalışma neticesinde incelenen üç gösterge içerisinde terör eylemlerine yönelik en sert ve hızlı tepkinin Amerikan Doları tarafından verildiği; Avro’nun ise Amerikan Dolarına kıyasla görece daha stabil bir artış trendinde olduğu görölmüştür. Altın fiyatları incelendiğinde ise terör eylemlerinin gerçekleştiği tarihi takiben günlük tepki ve değişikliklerin meydana geldiği, ancak sonrasında piyasanın stabilize olduğu görölmüştür. Bu çerçevede, Türkiye’de 1990’lardan itibaren süregelen muharip güçlere veya sivillere yönelik gerçekleştirilen terör saldırılarının döviz kuru volatilitesi kapsamında tek başına büyük bit etki arz etmese de özellikle sivillere yönelik olarak gerçekleştirilen terör olaylarının yoğunlaştığı dönemlerde Türk lirasının döviz karşısı değer kaybettiğini söylemek mümkündür. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomiler arasında yer alan bir öлке olarak kırılğan piyasa yapısının da göz ardı edilmemesi gereken bir faktör olduğu açıktır.

Anahtar Kelimeler: Terör; Terör saldırısı; Finansal piyasalar; Volatilite.

JEL Sınıflaması: A12, E44, G1.

Abstract

The main purpose of this study is to evaluate the relationship between financial markets and terrorism within the scope of terrorist incidents that occur in a certain period and to reveal their effects on the Dollar, Euro, and gold index. In this study, the effects of three terrorist incidents that took place in Turkey between 7 June and 1 November 2015 on financial markets were examined. An introductory research technique was used to measure and evaluate the effects of terrorist incidents on financial markets. Among the three indicators examined as a result of the study, the harshest and rapid response to terrorist acts was given by the US Dollar; It has been observed that the Euro is in a relatively more stable upward trend compared to the US Dollar. When gold prices are analyzed, it is seen that there are daily reactions and changes following the date of the terrorist acts, but the market stabilizes afterward. In this context, it is possible to say that the Turkish lira depreciated against the currency, especially during the periods when terrorist attacks against civilians intensified, even though the ongoing terrorist attacks against combat forces or civilians in Turkey since the 1990s did not have a major impact on the exchange rate volatility on its own. However, as a country among developing economies like Turkey, it is clear that the fragile market structure is also a factor that should not be ignored

Keywords: Terror, Terror attack, Financial markets, Volatility.

JEL Classification: A12, E44, G1.

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2022; 7(4) , 703-718 / DOI: 10.29106/fesa.1175252

* Kıdemli Yönetmen, Kuveyt Türk Katılım Bankası, emre.ors@kuveytturk.com.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0002-6643-8211

**Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, faruk.asicioglu@iuc.edu.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0003-1691-6171

** Araş.Gör., İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, ozge.genc@iuc.edu.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0002-8863-9823

1. Giriş

Terör kavramı etimolojik olarak Latince “*terre*” kelimesinden doğmuş ve günümüze ulaşmış olup; korku, dehşet, şiddet ve tehdit aracılığıyla belirli siyasi amaçlara ulaşmak anlamına gelmektedir (Etimoloji Türkçe, 2021; Gençtürk, 2012; Nişanyan Sözlük, 2021). Terör ve terörizm ile ilgili olarak alan yazında yer alan tanımlamalar incelendiğinde, kavramlara ilişkin yüzlerce farklı tanımlama olduğu görülmektedir (Arıkoğlu Ündücü, 2011). Crenshaw terörü, devlete karşı üstünlük sağlamaya yönelik amaca sahip grupların kullandığı strateji olarak tanımlamaktadır (Crenshaw, 2011). Webel ise terör kavramını canlı hayatını tehdit eden, tehlikeye yönelik, ezici ve manevi ıstırap düzeyi yüksek deneyim şeklinde tanımlamaktadır (Webel, 2004). Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise terör; genel anlamda “*yıldırma, yıldırı*” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2021). Terör kavramına ilişkin tanımlamalar kapsamında son olarak Türkiye Cumhuriyeti’nde halen yürürlükte olan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununda yer alan terör tanımı ise aşağıdaki gibidir (*Türkiye Cumhuriyeti Terörle Mücadele Kanunu*, 1991):

“Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyet’in niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devlet ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir”

Özetle, ortak bir amaç ve hedef uğruna suç unsuru oluşturan eylemleri gerçeğe ştirimenin bazı otoritelerce terörizm; bazı otoritelerce ise “özgürlük savaşı” şeklinde ifade edilmesi, terörizm kavramına yönelik ortak bir kabulün oluşmasını engellemektedir. Terör kavramını tanımlama konusunda çeşitlilik mevcut olsa da terörizm ile ilgili tarihsel süreçte değişmeyen tek şey, eylemsel boyuttaki şiddet kullanımı ve korku yaratma motivasyonudur (Çetinkaya, 2018).

Terörizm ile nedensellik ilişkisi bağlamında; ekonomik büyümenin ya da refahın olmaması terörizmin nedeni olmakla birlikte, terörist eylemler ile mücadeleye aktarılan kamu kaynakları sebebiyle ekonominin büyüme trendini kaybetmesi de terörizmin bir çıktısıdır. Terör nedeniyle, savunma sanayine kanalize edilen kamusal harcamalar, farklı kanallarda önemli tahribatlar yaratmakta, halka arz edilmesi gereken diğer hizmetlerde önemli aksaklıklar olabilmekte ve harcama-gelir dengesi bozularak enflasyonist bir etki ortaya çıkmaktadır (Frey et al., 2007; Sandler & Enders, 2008).

Terörizmin bireysel, toplumsal ve küresel boyutta birçok etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler içerisinde çalışmanın konusunu oluşturan ekonomik ve finansal etkiler önemli boyutlardadır (Gul et al., 2010). İktisat doktrini kapsamında değerlendirildiğinde terör saldırılarının yüksek oranda değişken bulunduğu ve seyrek gelişen, fakat yüksek maliyetli ve etkili olaylar olduğu kabul edilmektedir (Llussá & Tavares, 2011). Ayrıca diğer ülkeler ile kıyaslandığında görece zayıf ekonomileri olan ülkelerin terör saldırılarından daha çok etkilendikleri, güçlü ekonomilerin ise görece az etkilendiği kabul edilmektedir (Sandler & Enders, 2004). Bu değerlendirme çerçevesinde, güçlü ekonomiye sahip ülkelerin kırılgan piyasalara ve güçsüz ekonomilere sahip ülkeler ile kıyaslandığında, terör eylemlerinin etkileri ile (finansal piyasalara olan etkileri başta olmak üzere) daha kolay baş edebildikleri görülmektedir (Prieto-Rodríguez et al., 2009). Kalaycı tarafından yürütölen bir çalışmada terör eylemlerinin etkileri/sonuçları bireysel, toplumsal-iktisadi ve ulusal-küresel olmak üzere üç başlık altında kategorize edilmiştir. Bireysel sonuçlar, korku, endişe, kuşku, güvensizlik, aile içi şiddet, sinirsel ve ruhsal bozukluklar olurken; toplumsal-iktisadi sonuçlar nüfusta azalma, üretim ve katma değerdeki düşüş, teknik güvenlik sorunları, can ve mal kayıpları olarak ifade edilmiştir. Son olarak ulusal-küresel sonuçlar kapsamında, ulusal birlik ve dayanışma duyarlılığının artması, demokrasi karşıtı uygulamaların artması (örneğin medya sansürü), hükümet önlemlerinin sertleşmesi gibi unsurlar sıralanmıştır (Kalaycı, 2019).

2. Literatür Taraması

Finansal piyasalar genel anlamda birikim sahiplerini veya yatırımcıları birikim açığı olanlarla bir araya getiren piyasalar olarak adlandırılmaktadır. Temelde; para piyasası, sermaye piyasası, birincil ve ikincil piyasalar, organize edilmiş ve edilmemiş sermaye piyasaları, milli, bölgesel ve uluslararası piyasalar, kambiyo piyasası ve altın piyasası başlıkları altında gruplandırılmaktadır (Y. Aydın, 2016). Finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeler birçok faktörün etkisi altında kalabilmektedir. Özellikle siyasi belirsizliğin hâkim olduğu dönemlerde başta döviz kuru olmak üzere finansal piyasalar ön görülemez tepkiler verebilmektedir. Siyasi belirsizlik ya da kaos hali, normal siyasi süreç içerisinde ortaya çıkabildiği gibi terörizm ile eş zamanlı olarak ya da terör

saldırıların bir sonucu olarak da doğabilmektedir (S. Aydın, 2014; Öztürk & Çelik, 2009; Seki & Akyıldız, 2018). Terör saldırıları, dolayısıyla hem yarattığı ekonomik maliyet açısından hem de çıktısı niteliğindeki siyasi kaos sebebiyle finansal göstergeler üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir (Araz-Takay et al., 2009; Chesney et al., 2011). Benzer şekilde, mevcut bir terör ortamı, küresel yatırımcıların ülkeye girmesini de engellemektedir. Bu nedenle, ülke ekonomisindeki yabancı yatırımlar ve bununla ilişkisel olarak da dış ticaret ile ilgili ekonomik göstergeler kötüye gitmektedir (Nitsch & Schumacher, 2004). Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak kabul edilmekte olup ülkedeki döviz kuru her zaman volatil bir gösterge olmaktadır (Alp, 2013; Balcılar et al., 2017). Bu bağlamda literatür incelendiğinde; Arin ve arkadaşları tarafından yürütülen ve altı farklı finansal piyasayı kapsayan bir çalışmada, 2002 Ocak ve 2006 Aralık dönemleri arasındaki günlük ekonomik göstergeler ele alınmıştır. GARCH modeli (Genelleştirilmiş Otoregresif Koşullu Değişen Varyans, ampirik uygulamalarda gecikmelerin çok gerilere gidebilmesi nedeniyle, fazla parametre tahmininin önüne geçilmesine yönelik ortaya konulan bir modeldir.) ile yürütülen bu araştırma sonucunda terör saldırılarının genel anlamda tüm piyasaları etkilediği sonucuna varılmıştır. Ancak etki boyutu kıyaslandığında gelişmiş ülke piyasalarının terörist saldırılardan gelişmekte olan / az gelişmiş ülke piyasalarına göre görece daha az etkilendiği görülmüştür (Arin et al., 2008).

Finansal piyasalara ilişkin göstergeler ile terör olayları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve yorumlanması noktasında “belirsizlik” unsuru da oldukça önemli olup terör olayları ile birlikte gün yüzüne çıkmakta veya tetiklenmektedir (Alp, 2013; S. Aydın, 2014; Balcılar et al., 2017). Bu noktada, Türkiye’nin uzun süredir terörizm ile baş eden bir ülke olarak, terör eylemleri sonucunda maddi ve manevi olarak uğradığı zararın tam olarak ölçülemeyeceği; ancak belirli bir dönem itibarıyla, seçilmiş terör olaylarının ilgili dönem finansal göstergeleri üzerindeki etkisinin ortaya konulabileceği açıktır (Akıncı et al., 2015). Yine bu bağlamda yabancı literatüre bakıldığında, Karolyi ve Martell tarafından 75 şirket bazında gerçekleştirilen bir çalışmada, 1995 ile 2002 yılları arasında gerçekleşen terör saldırılarının belirlenen şirketlerin hisse senedi fiyatları üzerindeki etkisi incelenmiş ve terör dönemlerinde hisse senetlerine yönelik değer azalışı olduğu tespit edilmiştir (Aslam & Kang, 2015). Eldor ve arkadaşları tarafından yürütülen benzer bir çalışma ise, İsrail – Filistin çatışmalarının finansal piyasalar üzerindeki etkisi üzerinedir. GARCH modeli kullanılarak yürütülen çalışma sonucunda terörist saldırıların her iki ülke borsası (Filistin Menkul Kıymetler Borsası: Al-Quds ve Tel-Aviv Menkul Kıymetler Borsası: TASE) üzerinde de oldukça olumsuz etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Eldor et al., 2012).

Bu çalışmanın temel amacı, terörizmin finansal piyasalara etkisini belirli bir dönem ve tek bir ülke için ortaya koymaktır. Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde, bu etkinin genel olarak uzun bir periyodu kapsayan ve birçok ülkenin bu kapsamda karşılaştırılması ile ortaya konulduğu görülmektedir. Buna göre, yürütülen bu çalışma Türkiye’de belirlenen tarih aralığında (07 Haziran – 01 Kasım 2015) gerçekleşen terör saldırılarının finansal göstergeler -bilhassa reel sektörü ve vatandaşı en çok etkileyen döviz türleri, kıymetli madenler piyasası- üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan ve 7 Haziran – 1 Kasım 2015 tarihleri arasında gerçekleşen üç terör saldırısından biri, ilgili yılın Küresel Terör Endeksi Raporu’nda da yer alan “Ankara Tren Garı Saldırısı”dır. Diğerleri ise sırasıyla “Suruç Saldırısı” ve “Doğubayazıt Karakol Saldırısı”dır.

7 Haziran – 1 Kasım 2015 Tarihleri Arasında Türkiye’de Gerçekleşen Terör Olayları

07 Haziran – 01 Kasım tarihleri arasında Türkiye’de yaşanan terör olayları ve kayıplara ilişkin bilgiler Tablo 1.’de yer almaktadır.

Tablo 1. 07 Haziran – 01 Kasım 2015 tarihleri arasında Türkiye’de gerçekleşen terör olayları

Olay	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
20 Temmuz 2015 Suruç	31	104
22 Temmuz 2015 Şanlıurfa Ceylanpınarı	2	-
23 Temmuz 2015 Kilis	2	-
02 Ağustos Doğubayazıt	2	31
20 Ağustos 2015 Siirt	8	-
22 Ağustos 2015 Şırnak	1	-

27 Ağustos 2015 Cizre	4	-
06 Eylül 2015 Dağlıca	16	-
07-09 Eylül 2015 Güneydoğuda çok odaklı olaylar serisi	13	-
10 Ekim 2015 Ankara Tren Garı	102	500 üstü

07 Haziran 2015 ve 01 Kasım 2015 arasında Türkiye’de yaşanan terör olaylarından seçilenler aşağıda listelenmektedir;

- 20 Temmuz 2015 : Suruç / 34 Ölüm 100’ün üstünde yaralı
- 02 Ağustos 2015 : Doğubayazıt / 2 Ölüm 31 yaralı
- 10 Ekim 2015 : Ankara / 105 Ölüm 500’ün üstünde yaralı

20 Temmuz 2015 Suruç Olayları:

20 Temmuz 2015 tarihinde Şanlıurfa ilinin Suruç ilçesinde, Kobani’ye yardım götürmek için toplanan ‘‘Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu’’ üyeleri bir basın açıklaması yapmakta iken, intihar saldırısı düzenlenmiştir. Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu üyeleri, öğlen saatlerinde Suruç Kaymakamlığı’nın önünde Kobani’ye geçiş için izin bekledikleri sırada, düzenlenen intihar saldırısı DAESH tarafından üstlenildi (BBC News Türkçe, 2015; DW Türkçe, 2015; TRT Haber, 2015).

02 Ağustos 2015 Doğubayazıt Karakol Saldırısı:

02 Ağustos 2015 tarihinde Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinde yer alan Karabulak Jandarma Karakolu’na PKK terör örgütü tarafından intihar saldırısı düzenlenmiştir. 2 askerin hayatını kaybettiği ve 31 askerin yaralandığı saldırıda patlamanın gerçekleştiği traktörün metrelerce uzağa sıçrayan parçaları nedeniyle civar köylerde yaşayan sivil vatandaşlarda da hafif yaralanmalar oluşmuştur (Anadolu Ajansı, 2015; Dünya, 2015; Hürriyet, 2015a).

10 Ekim 2015 Ankara Tren Garı Saldırısı:

Ankara Gar Saldırısı, 10 Ekim 2015 tarihinde 10:04 sularında gerçekleşmiştir. Ankara’nın Ulus semtindeki Ankara Garı’nın kavşağında düzenlenen saldırı, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en ölümcül bombalı intihar saldırısı olarak değerlendirilmektedir. 10 Ekim 2015 tarihinde, DİSK, KESK, Türk Tabipler Birliği, TMMOB ve daha pek çok sivil toplum örgütünün katılımı ile bir Barış Mitingi düzenlenmiştir. Barış Mitinginin amacı, Suriye’de süregelen savaşa hükümet tarafından Türk askerinin ve Türkiye’nin dâhil edilmesine karşı çıkmaktır. Yürüyüş henüz başlamadan grupların kortej halinde ilerledikleri Tren Garı kavşağında yaklaşık 3 saniye ara ile iki patlama gerçekleşmiştir (BBC Türkçe, 2015; Hürriyet, 2015b; NTV Haber, 2015).

7 Haziran – 1 Kasım 2015 Arası Finansal Piyasalara İlişkin Seçilmiş Göstergeler

7 Haziran – 1 Kasım 2015 tarihlerinde gerçekleşen iki genel seçim arası dönemde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından açıklanan \$ / TL kurları aşağıda yer alan tablo kapsamında sunulmaktadır (Bkz. Tablo 2.).

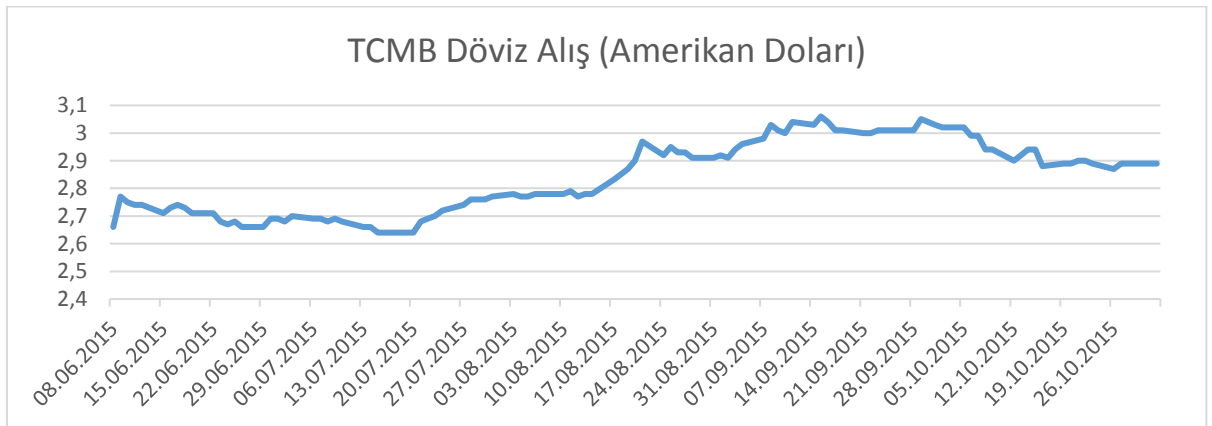
Tablo 2. 07.06-01.11 2015 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Amerikan Doları Alış Kurları Zaman Serisi.

Tarih	TCMB Döviz Alış (Amerikan Doları)	Tarih	TCMB Döviz Alış (Amerikan Doları)	Tarih	TCMB Döviz Alış (Amerikan Doları)
8.06.2015	2,66	27.07.2015	2,74	11.09.2015	3,04
9.06.2015	2,77	28.07.2015	2,76	14.09.2015	3,03
10.06.2015	2,75	29.07.2015	2,76	15.09.2015	3,06

11.06.2015	2,74	30.07.2015	2,76	16.09.2015	3,04
12.06.2015	2,74	31.07.2015	2,77	17.09.2015	3,01
15.06.2015	2,71	3.08.2015	2,78	18.09.2015	3,01
16.06.2015	2,73	4.08.2015	2,77	21.09.2015	3
17.06.2015	2,74	5.08.2015	2,77	22.09.2015	3
18.06.2015	2,73	6.08.2015	2,78	23.09.2015	3,01
19.06.2015	2,71	7.08.2015	2,78	28.09.2015	3,01
22.06.2015	2,71	10.08.2015	2,78	29.09.2015	3,05
23.06.2015	2,68	11.08.2015	2,79	30.09.2015	3,04
24.06.2015	2,67	12.08.2015	2,77	1.10.2015	3,03
25.06.2015	2,68	13.08.2015	2,78	2.10.2015	3,02
26.06.2015	2,66	14.08.2015	2,78	5.10.2015	3,02
29.06.2015	2,66	17.08.2015	2,83	6.10.2015	2,99
30.06.2015	2,69	18.08.2015	2,85	7.10.2015	2,99
1.07.2015	2,69	19.08.2015	2,87	8.10.2015	2,94
2.07.2015	2,68	20.08.2015	2,9	9.10.2015	2,94
3.07.2015	2,7	21.08.2015	2,97	12.10.2015	2,9
6.07.2015	2,69	24.08.2015	2,92	13.10.2015	2,92
7.07.2015	2,69	25.08.2015	2,95	14.10.2015	2,94
8.07.2015	2,68	26.08.2015	2,93	15.10.2015	2,94
9.07.2015	2,69	27.08.2015	2,93	16.10.2015	2,88
10.07.2015	2,68	28.08.2015	2,91	19.10.2015	2,89
13.07.2015	2,66	31.08.2015	2,91	20.10.2015	2,89
14.07.2015	2,66	1.09.2015	2,92	21.10.2015	2,9
15.07.2015	2,64	2.09.2015	2,91	22.10.2015	2,9
16.07.2015	2,64	3.09.2015	2,94	23.10.2015	2,89
20.07.2015	2,64	4.09.2015	2,96	26.10.2015	2,87
21.07.2015	2,68	7.09.2015	2,98	27.10.2015	2,89
22.07.2015	2,69	8.09.2015	3,03	28.10.2015	2,89
23.07.2015	2,7	9.09.2015	3,01	30.10.2015	2,89
24.07.2015	2,72	10.09.2015	3	1.11.2015	2,89

Merkez Bankası tarafından açıklanan Amerikan Doları kurlarının günlük bazda artış ve azalışını gösteren şekil ise aşağıda sunulmaktadır (Bkz. Grafik 1).

Grafik 1. 07.06-01.11 2015 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Amerikan Doları Alış Kurları Dalgalanması.

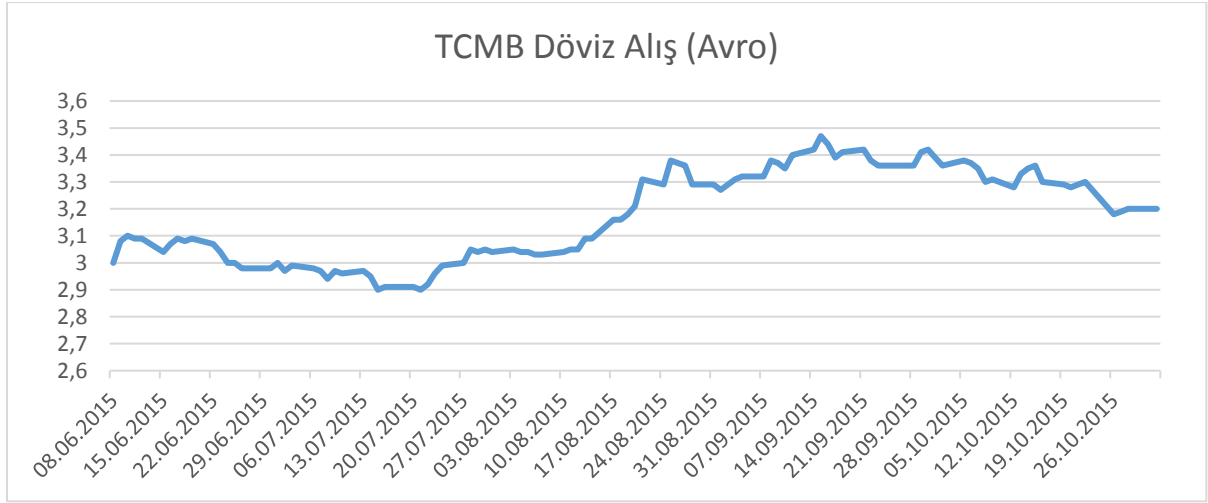
7 Haziran – 1 Kasım 2015 tarihleri arasını kapsayan dönemde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından açıklanan EUR / TL kurları aşağıda yer alan tablo kapsamında sunulmaktadır (Bkz. Tablo 5.).

Tablo 3. 07.06-01.11 2015 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Avro Alış Kurları Zaman Serisi.

Tarih	TCMB Döviz Alış (Avro)	Tarih	TCMB Döviz Alış (Avro)	Tarih	TCMB Döviz Alış (Avro)
8.06.2015	3	27.07.2015	3	11.09.2015	3,4
9.06.2015	3,08	28.07.2015	3,05	14.09.2015	3,42
10.06.2015	3,1	29.07.2015	3,04	15.09.2015	3,47
11.06.2015	3,09	30.07.2015	3,05	16.09.2015	3,44
12.06.2015	3,09	31.07.2015	3,04	17.09.2015	3,39
15.06.2015	3,04	3.08.2015	3,05	18.09.2015	3,41
16.06.2015	3,07	4.08.2015	3,04	21.09.2015	3,42
17.06.2015	3,09	5.08.2015	3,04	22.09.2015	3,38
18.06.2015	3,08	6.08.2015	3,03	23.09.2015	3,36
19.06.2015	3,09	7.08.2015	3,03	28.09.2015	3,36
22.06.2015	3,07	10.08.2015	3,04	29.09.2015	3,41
23.06.2015	3,04	11.08.2015	3,05	30.09.2015	3,42
24.06.2015	3	12.08.2015	3,05	1.10.2015	3,39
25.06.2015	3	13.08.2015	3,09	2.10.2015	3,36
26.06.2015	2,98	14.08.2015	3,09	5.10.2015	3,38
29.06.2015	2,98	17.08.2015	3,16	6.10.2015	3,37
30.06.2015	2,98	18.08.2015	3,16	7.10.2015	3,35
1.07.2015	3	19.08.2015	3,18	8.10.2015	3,3
2.07.2015	2,97	20.08.2015	3,21	9.10.2015	3,31
3.07.2015	2,99	21.08.2015	3,31	12.10.2015	3,28
6.07.2015	2,98	24.08.2015	3,29	13.10.2015	3,33
7.07.2015	2,97	25.08.2015	3,38	14.10.2015	3,35
8.07.2015	2,94	26.08.2015	3,37	15.10.2015	3,36
9.07.2015	2,97	27.08.2015	3,36	16.10.2015	3,3
10.07.2015	2,96	28.08.2015	3,29	19.10.2015	3,29
13.07.2015	2,97	31.08.2015	3,29	20.10.2015	3,28
14.07.2015	2,95	1.09.2015	3,27	21.10.2015	3,29
15.07.2015	2,9	2.09.2015	3,29	22.10.2015	3,3
16.07.2015	2,91	3.09.2015	3,31	23.10.2015	3,27
20.07.2015	2,91	4.09.2015	3,32	26.10.2015	3,18
21.07.2015	2,9	7.09.2015	3,32	27.10.2015	3,19
22.07.2015	2,92	8.09.2015	3,38	28.10.2015	3,2
23.07.2015	2,96	9.09.2015	3,37	30.10.2015	3,2
24.07.2015	2,99	10.09.2015	3,35	1.11.2015	3,2

Merkez Bankası tarafından açıklanan Avro kurlarının günlük bazda artış ve azalışını gösteren Şekil ise aşağıda sunulmaktadır (Bkz. Grafik 2).

Grafik 2. 07.06-01.11 2015 Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Avro Alış Kurları Dalgalanması.

Türkiye’de ilgili tarihlerdeki altın fiyatının göstergesi olarak gram altın belirlenmiş ve tarihi bazda alış – satış zaman serisi terör olayları – finansal piyasa göstergeleri arasındaki ilişkinin kurulması noktasında veri seti olarak değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. 07.06-01.11 2015 Gram Altın Alış ve Satış Fiyatları

Tarih	Alış	Satış	Tarih	Alış	Satış
1.11.2015	105,6	108,8	24.08.2015	106,5	111
31.10.2015	105,6	108,8	23.08.2015	106,4	110
30.10.2015	105,5	108,8	22.08.2015	106,4	110
28.10.2015	107,5	110	21.08.2015	105,3	110
27.10.2015	107,5	110	20.08.2015	105,6	108,5
26.10.2015	106,9	110	19.08.2015	104,5	108
25.10.2015	107,5	110	18.08.2015	102,8	105
24.10.2015	107,5	110	17.08.2015	101,6	104
23.10.2015	106,9	110	16.08.2015	100,9	104
22.10.2015	106,5	110	15.08.2015	100,9	104
21.10.2015	106,9	111	14.08.2015	101	103,5
20.10.2015	107,9	110,5	13.08.2015	99,94	103,5
19.10.2015	107,6	110,5	12.08.2015	99,06	102,5
18.10.2015	108	111,5	11.08.2015	97,75	101,5
17.10.2015	108	111,5	10.08.2015	98,08	101
16.10.2015	108,5	111,5	9.08.2015	97,43	100,5
15.10.2015	108,1	111,5	8.08.2015	97,43	100,5
14.10.2015	108,6	112,5	7.08.2015	97,65	99,5
13.10.2015	108,7	111	6.08.2015	96,99	99,5
12.10.2015	107,7	111	5.08.2015	96,77	99,5
11.10.2015	107,3	109,5	4.08.2015	96,88	99,5
10.10.2015	107,3	109,5	3.08.2015	96,99	99,5
9.10.2015	106,7	109,5	31.07.2015	96,88	100
8.10.2015	106,1	109,5	30.07.2015	97,1	100
7.10.2015	106,1	109,5	29.07.2015	96,77	100
6.10.2015	108	111,5	28.07.2015	96,99	100

5.10.2015	107,6	111	27.07.2015	97,65	100
4.10.2015	108	112	25.07.2015	96,66	99,5
3.10.2015	108	112	24.07.2015	95,46	98
2.10.2015	107,8	112	23.07.2015	96,01	99
1.10.2015	106,9	111	22.07.2015	94,92	97
30.09.2015	106,9	111	21.07.2015	95,57	99,25
29.09.2015	108,9	112	20.07.2015	95,57	99,25
28.09.2015	109,1	112	16.07.2015	97,32	100
24.09.2015	108	112	15.07.2015	97,32	100
23.09.2015	108	112	14.07.2015	97,43	100
22.09.2015	107,6	112	13.07.2015	97,75	101
21.09.2015	107,3	112	11.07.2015	99,28	102
20.09.2015	108	111,5	10.07.2015	98,74	102
19.09.2015	108	111,5	9.07.2015	99,28	102
18.09.2015	107,4	111	8.07.2015	99,17	102
17.09.2015	106,7	110	7.07.2015	98,95	102,5
16.09.2015	106,5	109	6.07.2015	99,83	102,5
15.09.2015	106,3	111	4.07.2015	100,2	105
14.09.2015	107,3	111	3.07.2015	99,94	105
13.09.2015	106,9	110,5	2.07.2015	99,72	105
12.09.2015	106,9	110,5	30.06.2015	99,83	105
11.09.2015	106,6	110,5	29.06.2015	100,6	105
10.09.2015	106,7	110,5	27.06.2015	99,72	105
9.09.2015	106,6	110,5	26.06.2015	99,39	105
8.09.2015	107,3	110,5	25.06.2015	99,28	105
7.09.2015	106,9	110,5	24.06.2015	100,1	105
6.09.2015	106,7	108	23.06.2015	100,5	105
5.09.2015	106,7	108	22.06.2015	100,7	105
4.09.2015	105,6	108	20.06.2015	102,9	105,8
3.09.2015	104,7	108	19.06.2015	103,4	106
2.09.2015	105,8	108	18.06.2015	103,4	106
1.09.2015	103,9	107	17.06.2015	102,2	106
31.08.2015	103,9	107	16.06.2015	102,3	106,8
30.08.2015	104,7	107	15.06.2015	103,2	105,3
29.08.2015	104,7	107	13.06.2015	102,2	105,3
28.08.2015	104,7	107	12.06.2015	102,2	106
27.08.2015	103,3	109	11.06.2015	101,5	106
26.08.2015	104,1	109	10.06.2015	103,5	106
25.08.2015	104,7	110	9.06.2015	102,8	106
			8.06.2015	103,1	107

3. Metodoloji

Araştırmanın modeli tarama modelidir. Tarama modeli en temel anlamda geçmişte var olmuş ya da halen var olan bir durumun var oluş Őekli ile betimlemeyi ve kendi koşulları içerisinde tanımlamayı amaçlayan ve nihai olarak değişkenleri etkileme çabası içerisinde olmayan modellerdir (Karasar, 2012).

Araştırmanın evreni Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde gerçekleşen terör olaylarıdır. Araştırmanın örneklemini ise, 7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 tarihleri arasındaki dönemde gerçekleşen terör olaylarıdır. Söz konusu tarih aralığının seçilmesinin nedeni bu tarih aralığında gerçekleşen iki genel seçim arasındaki yaklaşık beş aylık dönemde terör olaylarının belirgin şekilde artmış olması ve saldırılarda büyük bir insan kaybının yaşanmış olmasıdır.

7 Haziran 2015 ve 1 Kasım 2015 arasında yaşanmış olup çalışma kapsamında değerlendirmeye tabii tutulan terör saldırıları “20 Temmuz 2015, Suruç”, “2 Ağustos 2015, Doğubayazıt” ve “10 Ekim 2015, Ankara”dır.

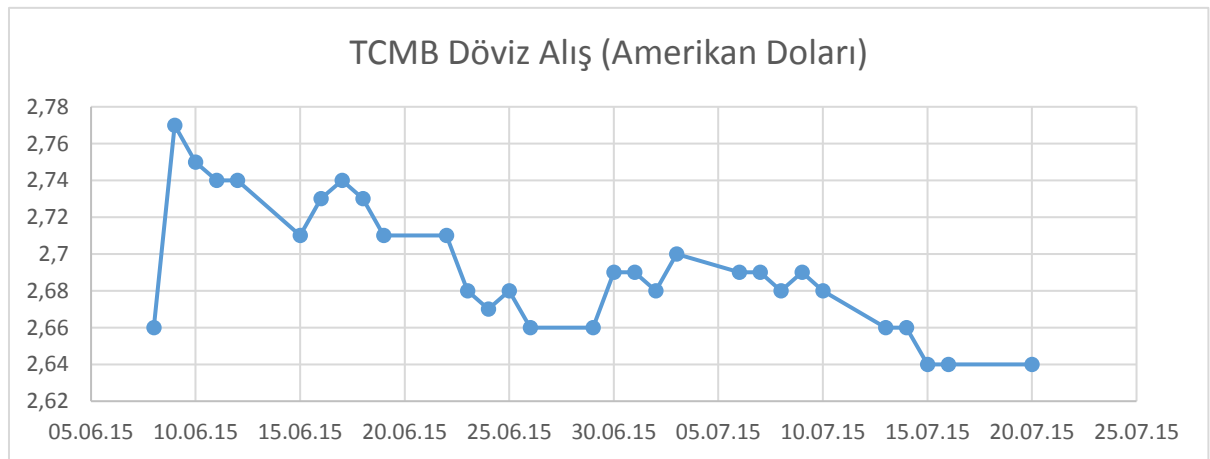
Belirlenen dönem kapsamındaki verilerin toplanması ve döneme ilişkin genel niteliklerin finansal açıdan belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda, ilgili döneme ilişkin veriler ve verilerin ulaşıldığı platformlar aşağıdaki gibidir;

- USD / TL kurları: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Resmi İnternet Sitesi
- EUR / TL kurları: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Resmi İnternet Sitesi
- Altın Fiyatları: Altın Kaynak Resmi İnternet Sitesi
- Terör Olayları: İlgili dönem yazılı ve görsel basın kaynakları ile Maryland Üniversitesi veri tabanı. Bu veriler ışığında araştırma çerçevesinde ana sorular aşağıdaki gibi belirlenmiştir;
- Araştırma döneminde terör olaylarının yoğunlaştığı dönemde Türk Lirası dövize karşı değer kaybetmiş midir?
- Volatilite, dışardan para girişi ve hacimde önemli değişiklikler/dalgalanmalar olmuş mudur?
- Araştırma döneminde terör olaylarının yoğunlaşması ile altın fiyatları olağan dışı hareket etmiş midir?

4. Bulgular

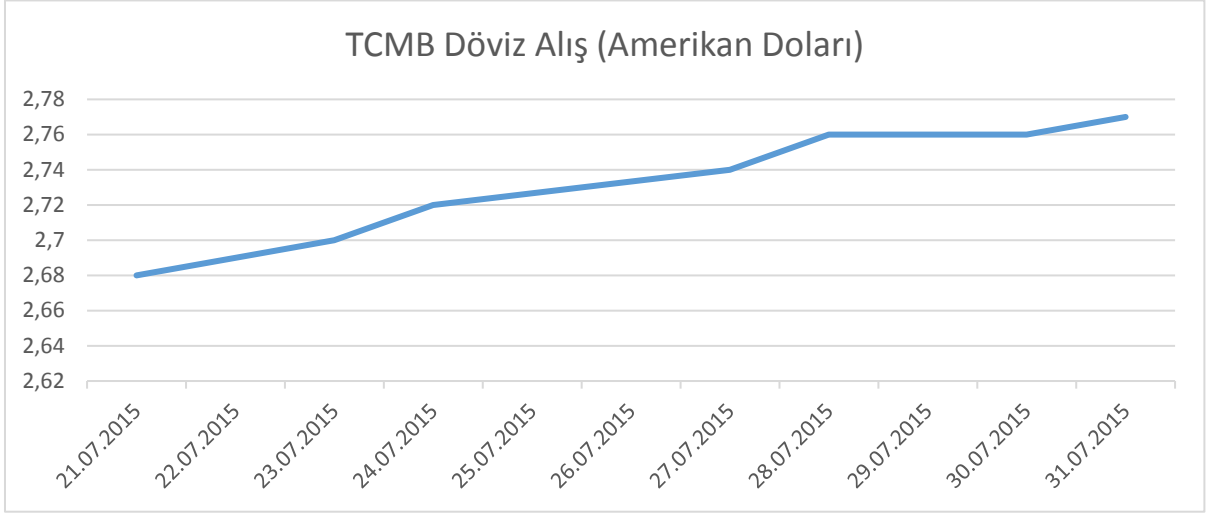
20 Temmuz 2015 tarihinde gerçekleşen Suruç Saldırısına kadar olan sürede Dolar alış kurları incelendiğinde seyir aşağıdaki gibidir (Bkz. Grafik 4);

Grafik 3. 20.07.2015 Öncesi Dolar Alış Kuru Seyri.

Çalışma kapsamında belirlenen tarih aralığında 20.07.2015 tarihine dek döviz kurunun dalgalı olduğu (Grafik 3) ancak, 20.07.2015 tarihinden itibaren artan bir seyre büründüğü görülmektedir (Grafik 4). Bu seyri değerlendirme noktasında, 20.07.2015 - 02.08.2015 tarihleri arası dikkate alınmıştır. Bu minvalde ilgili değişim aşağıda görülmektedir.

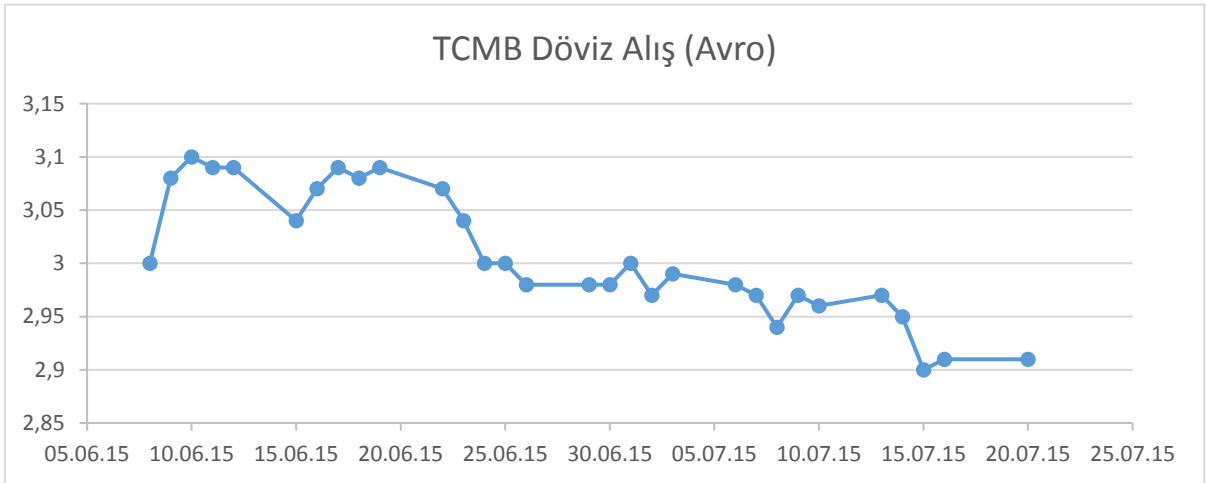
Grafik 4. 20.07.2015-02.08.2015 Tarihleri Arası Dolar Alış Kuru Seyri.

Yukarıda yer alan şekilde görüldüğü gibi terör eylemi sonrasında döviz alış kurunda bir artış meydana gelmiştir.

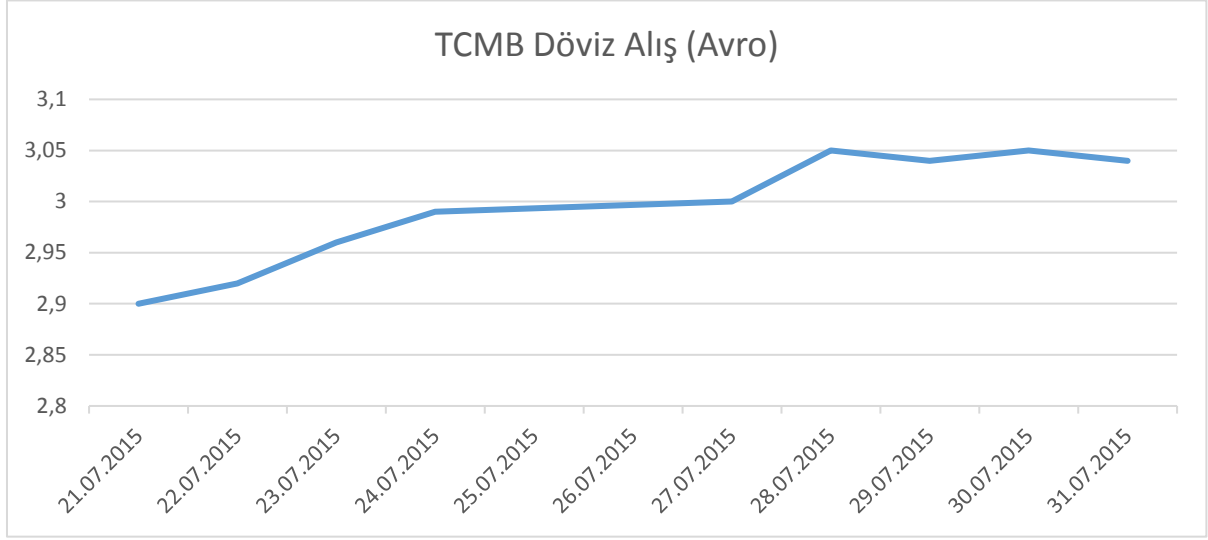
Aşağıda, Grafik 5'te Avro kurlarına ait seyir görülmektedir.

Grafik 5. 20.07.2015 Öncesi Avro Alış Kuru Seyri.

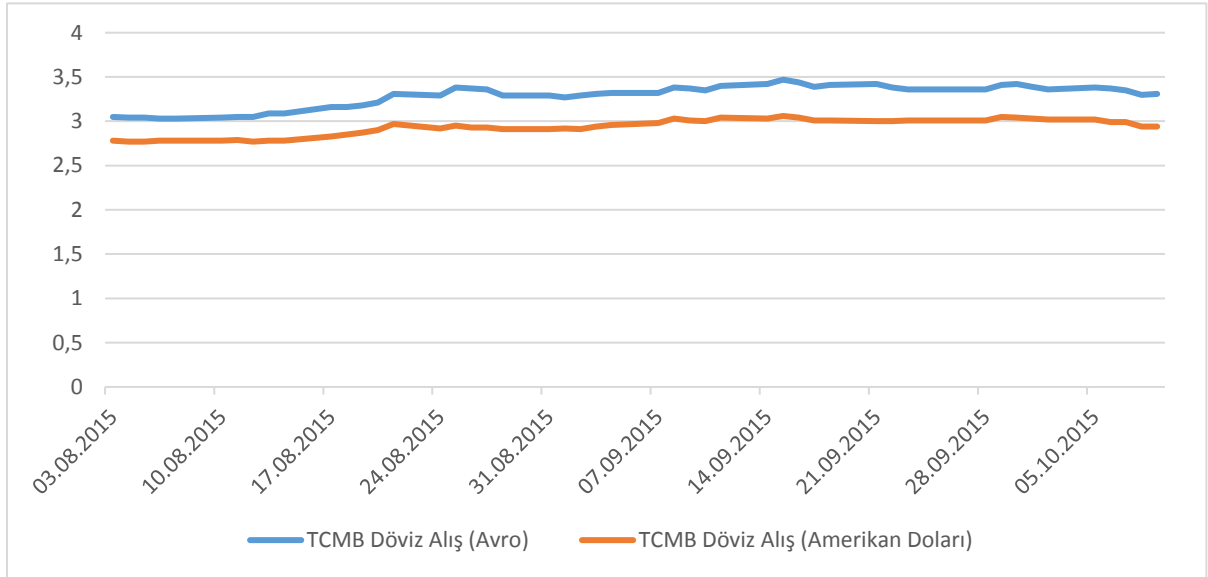
20.07.2015 tarihi öncesinde Avro kurundaki seyir de tıpkı Dolar kurunda olduğu gibidir. Avro, terör eylemi öncesinde, dönem başı kabul edilen tarihe göre önemli bir düşüş sergilemiştir. Suruç Saldırısı ile Doğubayazıt Karakol Saldırısına kadar geöen sürede Avro'nun seyri aşağıda Grafik 6'da sunulmuştur.

Grafik 6. 20.07.2015-02.08.2015 Tarihleri Arası Dolar Alış Kuru Seyri.

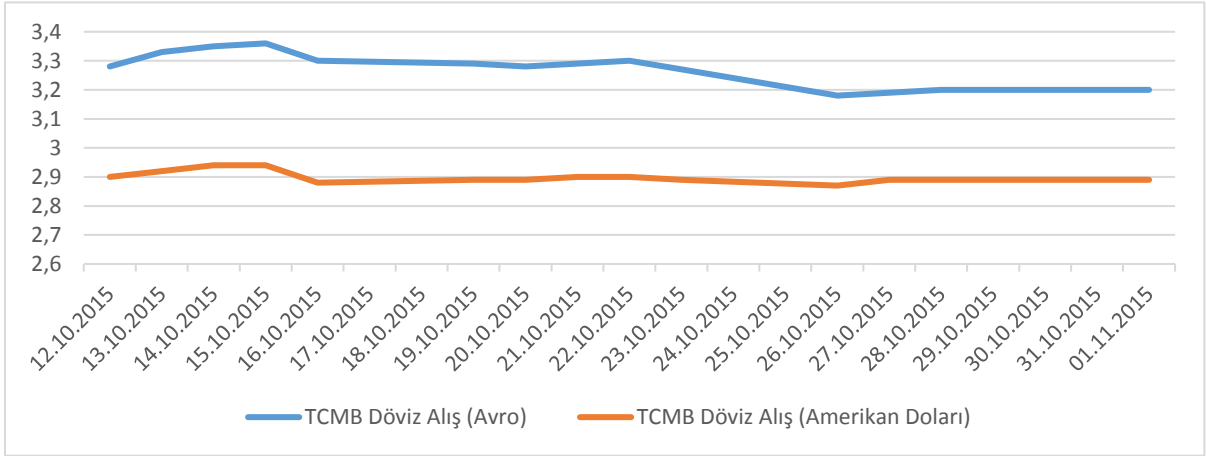
02.08.2015 tarihinde gerçekleşen Doğubayazıt Karakol Saldırısından Ankara Tren Garı'nda yaşanan ve dünya genelinde 2015 yılının en kanlı terör eylemlerinden biri kabul edilen terör saldırısına kadar geçen sürede, Dolar ve Avro kurundaki değişim aşağıdaki şekilde sunulmaktadır (Bkz. Grafik 7).

Grafik 7. Doğubayazıt Saldırısı – Ankara Tren Garı Saldırısı Arası Dolar ve Avro Kurları.

Doğubayazıt Karakol saldırısı ile Ankara Tren Garı saldırısı arasındaki süre zarfında gerek Avro'nun gerekse Dolar'ın Türkiye piyasalarındaki her zamanki volatilitelerini koruduğu görölmektedir.

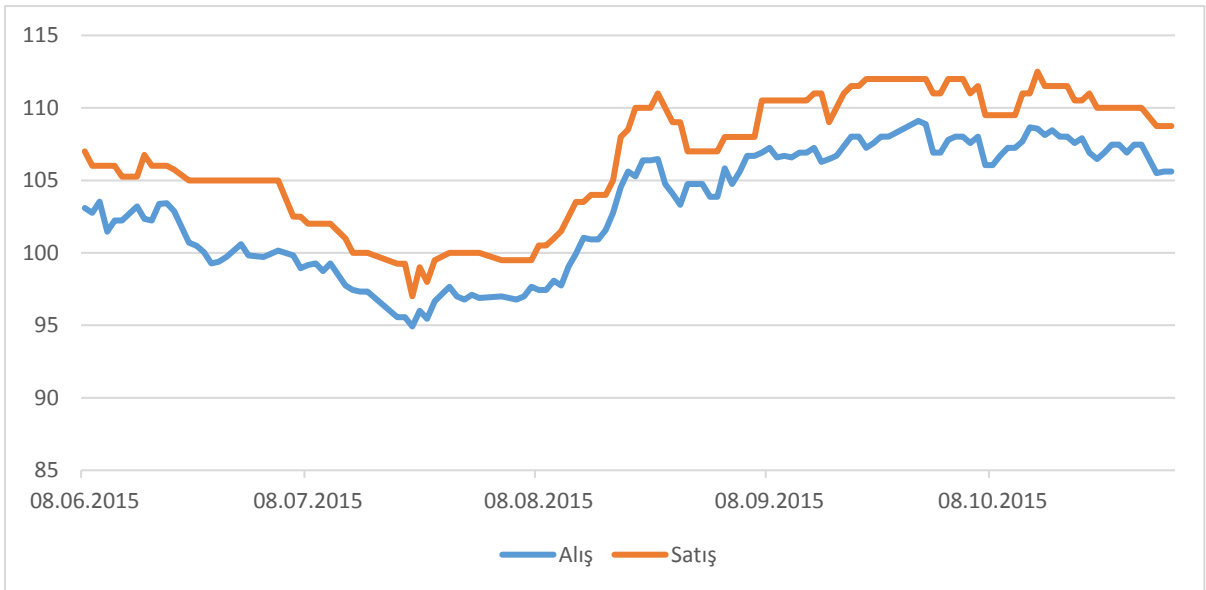
Grafik 8. Ankara Tren Garı Saldırısı Sonrasında Dolar ve Avro Kurları.

Cumhuriyet tarihinin en kanlı terör eylemlerinden biri olan 10 Ekim Ankara Tren Garı saldırısı sonrasında, döviz kurunda sert bir artış görülmektedir. Ancak özellikle olayın üzerinden 10 gün geçtikten sonra dolar kurunda sert kabul edilebilecek bir düşüş meydana gelmiş ve sonrasında kur stabil bir şekilde devam etmiştir (Bkz. Grafik 8).

Araştırma kapsamında seçilmiş üç terör eyleminin altın fiyatları üzerindeki etkisi Şekil 10'da görülmektedir.

Grafik 9. Altın Fiyatları – Terör Eylemleri İlişkisi.

Altın fiyatları incelendiğinde terör eylemlerinin gerçekleştiği tarihlerden sonraki dönemlerde günlük bazda tepkiler olduğu ancak sonrasında piyasanın kısa süre içerisinde toparlandığını ve stabilize olduğu görülmektedir. Bu noktada, terör eylemlerinin altın alış – satış fiyatlarına yönelik uzun vadeli bir etkisinin olmadığını söylemek mümkündür (Bkz. Grafik 9).

5. Tartışma

Özellikle son yıllarda küreselleşmenin de etkileri kapsamında (finansal piyasalar arasındaki hareket kabiliyetinin artması gibi) terör eylemlerinin yalnızca askeri hedeflere yönelik değil, bireysel ve işletme faaliyetlerine yönelik de yoğun bir şekilde devam ettiği ve bir anlamda sivil hedeflere artan bir yönelimlerinin olduğu görülmektedir (Crenshaw, 2011; Narayan et al., 2018). Bu çalışmada, terörizm ve terör eylemleri ile ekonomik göstergeler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik olarak sorulan araştırma soruları, elde edilen bulgular ışığında ve literatür çalışmaları kapsamında değerlendirilmiştir.

Terör eylemlerine yönelik olarak seçilen araştırma periyodunda en sert ve çabuk tepkinin Dolar kuru tarafından verildiği görülmektedir. Türk Lirası, seçilen iki terör saldırısının etki döneminde dolara karşı sert bir şekilde değer kaybetmiştir. Avro'da ise Dolar kadar keskin bir tepki gerçekleşmemiştir, ancak artış trendini karşılayacak bir tepki görüldüğü açıktır. Bu noktada, mevcut literatür de bu bulguyu destekler nitelikte olup Seki ve Akyıldız'ın çalışmasında da terör saldırılarını izleyen dönemde Dolar'a karşı görece stabil olan bir Avro profili ile karşılaşmıştır. Ancak belirtilmelidir ki, VAR (Vektör otoregresyon) analizinin kullanılması sureti ile gerçekleştirilmiş bu araştırmanın sonucunda, döviz kurlarındaki değişimlerden yalnızca %0,06'lık orandaki değişimin terör kaynaklı olduğu ortaya konulmuştur (Seki & Akyıldız, 2018). Benzer şekilde Mansoor, Jehar ve Gök tarafından yürütülen çalışma kapsamında da döviz kurundaki değişimler üzerinde terör ataklarının etkisi ortalama %0,0706 olarak belirlenmiştir.

Araştırmamızın bulgularına göre, dolar kurunda yaşanan artış, terör olayının ilk yansımalarının finansal piyasalarda hissedildiği ilk günlerde görece daha yumuşak iken; takip eden günlerde, ortaya çıkan yeni ayrıntılar, farklı cephelerden basına yansıyan yorumlar, açıklamalar ve spekülatif beyanlar nedeni ile sert bir şekilde gerçekleşmiştir. Çünkü piyasa güvene dayalıdır ve bir anlamda siyasi anlamda yaşanan kaotik süreç kur üzerinde olumsuz etkiyi beraberinde getirmiştir. Öztürk ve Çelik'in de belirttiği gibi belirsizlik ve yatırımlardan beklenen getirinin azalmasına neden olan güvensizlik neticesinde, dış ticaret süreçleri sekteye uğramakta ve dış ticaret dengesi negatife kaymaktadır. Bu durumda da döviz kurlarının volatilitésinin artması beklenen bir husustur. Çünkü yerel halkın hem siyasi otoriteye yönelik güveninin azalması hem de temel güdülerinden biri olan güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmaması ile paralel olarak, yerel para birimi değer kaybetmektedir. Ayrıca terör riskinin devamlılık arz etmesi piyasalara yönelik olumsuz algıyı tetiklemektedir (Aslam et al., 2018; Aslam & Kang, 2015; Öztürk & Çelik, 2009).

Bu noktada, araştırmamız sonucunda, döviz kurlarının terör olaylarına ilişkin tepkili olması ve fakat bu tepkinin uzun vadeli olmaması konusunda benzer bulgulara ulaşılmıştır. Çalışmamızda Doğubayazıt terör saldırısı neticesinde Avro ve Dolar kurlarında ciddi bir volatilité görülmemesi, toplum genelinde olay anındaki şiddetli tepkilerin zaman içerisinde daha uzun vadeli olarak belirsizlik ve endişe ortamından uzaklaşıldığını göstermektedir (Chesney et al., 2011; Maitah et al., 2017). Çünkü, Doğubayazıt saldırısı akabinde gerçekleşen Ankara Tren Garı saldırısına dek geçen sürede gerek Avro'nun gerekse Dolar'ın Türkiye piyasalarındaki her zamanki volatilitésini koruduğu görülmektedir. Halbuki, 10 Ekim 2015 tarihinde yaşanan Ankara Tren Garı Saldırısı, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanan en büyük çaplı terör eylemlerinden biri olup; sivillere yönelik gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda saldırının Dolar ve Avro kurları üzerinde önemli bir etkisi olması beklenmiş, ancak literatürle paralel olarak bu yönde bir sonuçla karşılaşmamıştır. Benzer şekilde, Narayan, Le ve Srianthakumar tarafından yürütülen bir çalışmada, terörist saldırıları karşısında 21 ülkenin yerel para biriminin Amerikan Doları karşısındaki hareketi / tepkisi incelenmiş; Amerikan Doları para biriminin, yerel ülke para birimine karşı değer kazandığı, ancak bu etkinin kısa sürede azalarak piyasanın terör olaylarına yönelik döviz fiyatlamasını yeniden gerçekleştirdiği görülmüştür (Narayan et al., 2018). Yine, Amerikan Doları - İngiliz Sterlini paritesinin terör olaylarından etkilenip etkilenmediğine yönelik yürütülen bir diğer çalışmada da benzer şekilde; terör olaylarının Dolar - Sterlin paritesi ve volatilité üzerinde majör bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır. Terör saldırılarının döviz kuru getirilerindeki koşullu dağılımında etki sahibi olduğu, ancak bu oynaklığa yönelik etkisinin düşük miktarlar için daha kuvvetli bulunduğu görülmüştür (Balcilar et al., 2016).

Bu bağlamda genel olarak, terör olaylarının yoğunlaştığı dönemlerde Türk Lirası'nın dövize karşı değer kaybettiğini söylemek mümkündür. Ancak bu değerlendirme, terörizm ve finansal göstergeler arasındaki ilişkinin seçilen dönem için dahi olsa ortaya konulması noktasında yeterli değildir. Bu noktada bir diğer önemli yatırım aracı (özellikle Türk insanının süregelen alışkanlıklarından dolayı) olan altın ile terör eylemlerinin etkileşimini incelemek uygun görülmüştür. İnceleme sonucunda, altın-terör eylemlerinin tepkisel boyutu arasında anlamlı bir ilişki ortaya konulamamıştır. Bu ilişki tespitini literatürdeki benzer çalışmalar ile karşılaştırma noktasında, Korkmaz ve arkadaşlarının çalışmasındaki bulgular değerlendirilmiştir. Araştırma kapsamında Türkiye'deki terör olaylarının İstanbul Altın Borsası, BIST100 ve alt sektör endeks getirileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, BIST 100 ve alt sektör- altın endeks oynaklığı üzerinde terör olaylarının anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır (Korkmaz et al., 2016). Çalışmamızın terör olayları ile altın fiyatları arasında ilişki kuramayan bu çalışma ile paralellik gösterdiği görülmektedir.

Belirtilmesi gereken önemli bir husus olarak; döviz kuru volatilitésinde, sadece terör eylemlerinin etkili bir unsur olduğu sonucuna varılmaması gerektiğinin altı çizilmelidir. Çünkü bilindiği gibi Türkiye konjonktürel etkilerden sert şekilde etkilenen kırılğan piyasalara sahiptir. Volatilité yalnızca terör eylemleri ile ilişkilendirilmemekte, ancak terör eylemlerinin (özellikle sivillere yönelik olarak gerçekleştirilen) döviz kurlarının volatilitésini üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca, terör eylemleri ile direkt yabancı sermaye yatırımları arasındaki ilişkinin de finansal göstergeler ile ilişkilendirilme noktasında değerlendirilmesi gerekmektedir (Akıncı et al., 2015; Seki & Akyıldız, 2018).

Alan yazın kapsamında değerlendirildiğinde, finansal piyasalar ile terör eylemleri arasındaki ilişkinin kurulmasına yönelik farklı çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların çalışmamızdan temel farkı genellikle farklı ülkelerin finansal piyasaları ile terör eylemleri arasındaki ilişkinin karşılıklı olarak incelenmesidir (Araz-Takay et al., 2009; Arin et al., 2008). Bu noktada yrtlen bu çalışmanın alan yazındaki benzerlerinden farklılaştığı ve alan yazına, bir ülkenin belirli bir döneminde gerçekleşen terör eylemlerinin o ülke özelindeki finansal göstergelere yönelik değerlendirilmesi noktasında önemlilik arz ettiğini söylemek mümkündür.

6. Sonuç

Günümüzde, ekonomik ve siyasi, kültürel ve psikolojik açılardan etki sahibi olan en önemi olgulardan biri terör saldırılarıdır. Terör saldırılarının birçok farklı hedefi olmakla birlikte, en temel amaç; devlet istikrarını bozmak, can ve mal kaybına neden olmak ve ekonomik anlamda piyasalara olumsuz etki sağlamaktır. Bu hedeflerle gerçekleştirilen terör saldırılarının direkt ve indirekt birçok etkisi bulunmakta olup bu etkilerden direkt olarak kategorize edilen etkilerin ölçümü ve belirlenmesi, indirekt etkiler ile kıyaslandığıında görece daha kolaydır.

Endirekt etkilerin ölçümü genellikle ampirik analizler kapsamında ortaya konulabilmektedir. Bu alışma kapsamında literatür incelendiğinde, terör saldırılarının finansal piyasalara ve göstergelerine yönelik etkilerini inceleyen birçok araştırma olduğu grlmştr. Belirtilen araştırmalar ile yrtlen bu çalışmamızın arasındaki bağın kurulmasına yönelik tartışma bölümünde ele alınan değerlendirmeler neticesinde, terör saldırılarının finansal piyasaları olumsuz yönde etkilediği; ancak bu etkinin birçok farklı faktör ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmanın ıktıları kapsamında, terör saldırılarının finansal piyasalar ve göstergeler üzerindeki etkilerinin minimize edilmesi noktasında sunulabilecek en önemi neri; Türkiye özelinde döviz kuru volatilitesinin azaltılmasına yönelik sağlam finansal piyasa yapılarının kurulmasını sağlayacak para ve maliyet politikalarının etkin ve sürdürülebilir kılınmasıdır.

Son olarak, literatürün de gösterdiği gibi, gelişmiş ve derin finansal piyasa ve ekonomilere sahip olan ülkelerin terör saldırılarının etkilerinden daha kolay sıyrıldığı bilinmektedir. Bu çerçevede, yaşanan terör eyleminin etkisinin azaltılması ve etkinin çabuk giderilmesi noktasında, Merkez Bankası rezervlerinin kuvvetli tutulması, net pozisyonların etkin bir şekilde sürdürülebilir kılınması, özellikle terör eylemlerinden etkilenen bölgelere yönelik yatırımların arttırılması, bölge özelinde likiditenin devamlılığının sağlanmasına yönelik önlemlerin hem finansal hem de sosyal yaşamın devamlılığının sağlanması ve tüm bunların politika düzeyinde kabul edilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Akıncı, M., Yüce Akıncı, G., & Yılmaz, . (2015). Terörizmin Doğrudan ve Dolaylı Yatırımlar zerindeki Etkisi: Dış Yardımlar Ne Kadar Telafi Edici? Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 70(1). <https://doi.org/10.16987/ausbf.75055>

Alp, İ. A. (2013). Terörün ekonomik etkileri. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi, 4(1), 1–19.

Anadolu Ajansı. (2015, August 2). Ağrı'da jandarma karakoluna intihar saldırısı: 2 Şehit 24 yaralı. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/agrida-jandarma-karakoluna-intihar-saldirisi-2-sehit-24-yarali/20514>.

Araz-Takay, B., Arin, K. P., & Omay, T. (2009). The endogenous and non-linear relationship between terrorism and economic performance: Turkish evidence. *Defence and Peace Economics*, 20(1), 1–10. <https://doi.org/10.1080/10242690701775509>

Arin, K. P., Ciferri, D., & Spagnolo, N. (2008). The price of terror: The effects of terrorism on stock market returns and volatility. *Economics Letters*, 101(3), 164–167. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2008.07.007>

Arıkoğlu ndc, C. (2011). Uluslararası sistem ve terörizm arasındaki ilişki. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1–20.

Aslam, F., & Kang, H.-G. (2015). How Different Terrorist Attacks Affect Stock Markets. *Defence and Peace Economics*, 26(6), 634–648. <https://doi.org/10.1080/10242694.2013.832555>

Aslam, F., Rafique, A., Salman, A., Kang, H.-G., & Mohti, W. (2018). The impact of terrorism on financial markets: Evidence from Asia. *The Singapore Economic Review*, 63(05), 1183–1204. <https://doi.org/10.1142/S0217590815501118>

Aydın, S. (2014). Terörün makroekonomik etkileri: Türkiye'de Pkk rneği. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15(60), 137–170.

- Aydın, Y. (2016). Finansal Piyasalar ve Araçları. In Finansal Piyasalar ve Kurumlar Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış (1st ed., pp. 49–80). Seçkin Yayıncılık.
- Balcılar, M., Gupta, R., Kyei, C., & Wohar, M. E. (2016). Does Economic Policy Uncertainty Predict Exchange Rate Returns and Volatility? Evidence from a Nonparametric Causality-in-Quantiles Test. *Open Economies Review*, 27(2), 229–250. <https://doi.org/10.1007/s11079-016-9388-x>
- Balcılar, M., Algan, N., Bal, H., & Manga, M. (2017). Impact of terrorism on financial markets of Turkey: an empirical study. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 147–160.
- BBC News Türkçe. (2015, July 20). Suruç'ta katliam: 31 ölü, 104 yaralı. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/07/150720_suruc_saldiri.
- BBC Türkçe. (2015, October 10). Ankara'da patlamalar sonrası Tren Garı'ndan görüntüler. https://www.bbc.com/turkce/multimedia/2015/10/151010_vid_ankara.
- Çetinkaya, İ. (2018). Ekonomik ve politik faktörlerin uluslararası terörizm üzerine olası etkileri (LAMBERT Academic Pub).
- Chesney, M., Reshetar, G., & Karaman, M. (2011). The impact of terrorism on financial markets: An empirical study. *Journal of Banking & Finance*, 35(2), 253–267. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2010.07.026>
- Crenshaw, M. (2011). Explaining Terrorism causes processes and consequences. Routledge Taylor Francis Group.
- Dünya. (2015, August 2). Ağrı'nın Doğubayazıt ilçesinde patlayıcı yüklü traktörle yapılan intihar saldırısında ilk belirlemelere göre 2 asker şehit oldu, 8'i ağır 31 asker yaralandı. <https://www.dunya.com/gundem/agri039da-jandarma-karakoluna-intihar-saldirisi-haberi-287761>.
- DW Türkçe. (2015, July 20). Suruç'ta can pazarı. <https://www.dw.com/tr/suru%C3%A7ta-can-pazar%C4%B1/a-18595616>.
- Eldor, R., Hauser, S., Kroll, Y., & Shoukair, S. (2012). Financial Markets and Terrorism: The Perspective of the Two Sides of the Conflict. *Journal of Business Administration Research*, 1, 18–29.
- Etimoloji Türkçe. (2021, March 7). Terör kelime kökeni. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/ter%C3%B6r>.
- Frey, B. S., Luechinger, S., & Stutzer, A. (2007). Calculating tragedy: assessing the costs of terrorism. *Journal of Economic Surveys*, 21(1), 1–24. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00505.x>
- Gençtürk, T. (2012). Terör kavramı ve uluslararası terörizme farklı yaklaşımlar.
- Gul, T., Hussain, A., Bangash, S., & Wagma Khattak, S. (2010). Impact of Terrorism on Financial Markets of Pakistan (2006-2008). *European Journal of Social Sciences*, 18(1), 98–108.
- Hürriyet. (2015a, August 3). Ağrı'da jandarma karakoluna PKK'dan intihar saldırısı. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/agrida-jandarma-karakoluna-pkkdan-intihar-saldirisi-29706590>.
- Hürriyet. (2015b, October 10). Ankara Tren Garı kavşağında patlama. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ankara-tren-gari-kavsaginda-patlama-30278748>.
- Kalaycı, İ. (2019). Küresel terör/izm: ekonomik politideğinden finans politideğine. *Maliye Dergisi*, 176, 225–254.
- Korkmaz, Ö., Erer, D., & Erer, E. (2016). Bankacılık Sektöründe Yoğunlaşma İle Finansal Kırılganlık Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği (2007-2014). *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 69, 127–146. <https://doi.org/10.25095/mufad.396665>
- Llussá, F., & Tavares, J. (2011). Which terror at which cost? On the economic consequences of terrorist attacks. *Economics Letters*, 110(1), 52–55. <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2010.09.011>
- Maitah, M., Mustofa, J., & Ugur, G. (2017). The impact of terrorist attacks on foreign exchange rate: case study of Turkish lira versus pound sterling. *Economies*, 1–8.
- Narayan, S., Le, T.-H., & Srianthakumar, S. (2018). The influence of terrorism risk on stock market integration: Evidence from eight OECD countries. *International Review of Financial Analysis*, 58, 247–259. <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2018.03.011>
- Nişanyan Sözlük. (2021, March 7). Terör Kelime Anlam ve Kökeni. <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/teror>.
- Nitsch, V., & Schumacher, D. (2004). Terrorism and international trade: an empirical investigation. *European*

Journal of Political Economy, 20(2), 423–433. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2003.12.009>

NTV Haber. (2015, October 10). Ankara’da terör saldırısı: 103 ölü. https://www.ntv.com.tr/turkiye/ankarada-teror-saldirisi-103-olu-g7aJ87ksF0Kd8ko_oYJuOw.

Öztürk, S., & Çelik, K. (2009). Terörizmin Türkiye ekonomisi üzerine etkileri. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1(2), 85–106.

Prieto-Rodríguez, J., Rodríguez, J. G., Salas, R., & Suarez-Pandiello, J. (2009). Quantifying fear: The social impact of terrorism. Journal of Policy Modeling, 31(5), 803–817. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2008.07.004>

Türkiye Cumhuriyeti Terörle Mücadele Kanunu, 125 (1991) (testimony of Resmi Gazete). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf>

Sandler, T., & Enders, W. (2004). An economic perspective on transnational terrorism. European Journal of Political Economy, 20(2), 301–316. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2003.12.007>

Sandler, T., & Enders, W. (2008). Economic Consequences of Terrorism in Developed and Developing Countries: An Overview. In Terrorism, Economic Development, and Political Openness (pp. 17–47). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511754388.002>

Seki, İ., & Akyıldız, A. (2018). Türkiye’deki terör olaylarının döviz kuru etkisi: ekonometrik bir yaklaşım. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5(8), 76–91.

TRT Haber. (2015, July 20). Suriç’te ölü ve yaralı sayısı açıklandı. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/suructa-olu-ve-yarali-sayisi-aciklandi-194922.html>.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2021, March 11). “Terör” tanımı. <https://sozluk.gov.tr/>.

Webel, C. P. (2004). Defining the Indefinable: What are, and are Not “Terror, Terrorism, and the Human Condition?” In Terror, Terrorism, and the Human Condition (pp. 5–13). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1007/978-1-4039-7872-1_2